

Sabyr käsesi -5/ powestiň dowamy

Category: Kitapcy, Powestler, Sözler

написано kitapcy | 22 января, 2025

Sabyr käsesi -5/ powestiň dowamy

* * *

Bu günüki bar bolan iki sagadynam okadyp arakesmä çykan Rejep, mekdebiň howlusyndaky ullakan arça agajynyň kölegesinde çilim çekisip duran üç-dört mugallymyň ýanyna bardy-da, jübüsinden sigaretini çykardy. Ýaňy otlanyp birki gezek soran mahalam baş minutlyk arakesmäniň tamamlanandygyny duýduryp, jaň kakyldy. Dünýäni ala tüssä berip, özara gürrüne gyzyşan mugallymlar klasa girmek bilen boldular.

Bir özi çilimini çekip durşuna, Rejebiň nazary howlukmaç ýöräp gelýän Gülnäze kaklyşdy. Mekdebiň ilerki gapysyna gönüläp barýan Gülnäzem onuň ýeke duranyny görüp, bärík öwrüldi. Gelşine-de şadyýan gürledi:

– Haýsy mugallymyň sapagyna gjä galyp gelýänini barlaýamyň? – Ol jak-jaklap güldi-de, pessáy ses bilen: – Birki mint gjä galanda-da, söýgüliňi bagışlasa bolar-la – diýdi.

Rejep çilimini işdämenlik bilen sorup, çalaja ýylgyrdy:

– Häzir-ä sapagym bolmansoň çilim çekip durşum welin, barlamak üçin duranam bolsam, saňa zat diýip bolasy ýok-la.

Gülnäz onuň sözlerine monça bolup, göz-gaşyny oýnaklatdy:

– Zat diýseň aşşam öye goýberilmezegeni bilipjik duransyň-la.

– Ol näz bilen towlanjyrady-da: – Ýeri, bolýa, okuwçylar klasy geçiräýmäňkä baraýyn men – diýip, mekdebiň gapysyna tarap ugrady.

Rejep ýylgyryp, hyrydar gözleri bilen onuň yzyndan seredip durşuna: «Bäh, Hudaýam eçilenine eçiläýýär-ow, boy-syraty on gyza degýä-de şunuň» diýip oýlandy. Birsalyň Gülnäziň girip giden gapysyndan nazaryny aýyrman, süýji arzuwlaryň kölünde ýüzdi. Elinde saklap duran çiliminiň ujy ýana-ýana, ahyr

barmaklaryny bişirensoň özüne geldi. Diňe süzgүjinden başga ýeri küle öwrülen çilimini gapdaldaky hapa atylýan urna pitikläp goýberdi-de, biraz dynç almak üçin kabinetine ugrady. Ol kabinetine baryp bir çüňkdäki kreslo özünü goýberenden soňam, Gülnäziň sadap dişlerini görkezip gülşi, köýnegini deşjek bolup azm edýän döşündäki mämelerini güjeňleýän ýaly uz basyp ýöreýşı onuň göz atuwyndan gitmedi.

Rejep öz ýanyndan Bibi bilen Gülnäzi deňeşdirip gördü. Şonda kolhozyň işidir öýüň tükeniksiz hysyrdylaryndan, soňky döwrün aladalaryndan ýaňa maňlaýyna gasyn düşen Bibi onuň gözüne garry kempiriň keşbinde göründi. Rejep potologa nazaryny dikip oturşyna gözlerini ýumdy-da, seňrigini ýygyrdy:

– Hák, içigargalmyş, şu wagt ol nirden ýadyma düşýä diýsene, barja keýpi nola getirip.

Rejep ýerinden galdy-da, iş stolunyň ýanynda goýlan mähnet seýfiniň öňüne bardy. Seýfini açanda gözüne Gülnäziň suraty kaklyşdy. Rejep ony eline alyp, birsalyň açgözlük bilen synlap durdy-da, surata dodaklaryny basdy:

– Ikimizi hiç bir güýc aýryp bilmez, Gülnätzim!

Şondan soň jany biraz aram tapyp, suraty ýerinde goýdy. Seýfiň töründen bir çüýše konýakdyr bulgur çykaryp, birki gezek gulkudansoň, iş stolunyň başyna geçdi.

Şol wagt gapy ýuwaşlyk bilen açylyp, Gülnäziň göwresi göründi:

– Mümkinmi, meniň başlygym?!

Rejep kelesini galdyryp seredende, eýýäm ýanyna ýetip gelen Gülnäze gözü düşdi. Ol göwnühoş ýylgyrdy-da:

– Sen mümkinmi, dälmi, oňa seredýämiň? – diýdi.

Gülnätz Rejebiň boýnundan gujaklady-da, ýaňagyny onuň dodagyna degirdi:

– Wah, men dä-äl, söýgi seredenok bu zatlara. Yşk heseri başyma uraly bări boş göwrä öwrüldim-ä, ähli erkimi giderip.

Rejep ýerinden turdy-da, Gülnäziň incejik bilinden goluny salyp, bar güýji bilen özüne çekdi. Gülnätz näz bilen elini kelemenletdi:

– Wäk, bilimi owratdyň, oglan.

Konýagyň täsiri kellesine çykan Rejep ony öňküdenem beter gysdy:

– Wah, hazır seni ed-dil şokolad ýaly agzyma alyp sorasym gelýä-dä.

Gülnätz towlana-towlana ahyr onuň gujagyndan sypdy:

– Goýsana, oglan. Näme oýnuň bolsa öýde görkezersiň. – Ol gapa tarap nazaryny aýlap goýberdi: – Birdenkä biri geläýse nätjek? Rejep oturgyçda oturan ýerinden gerinjiredi-de:

– Arkaýyn bolaý, gapyl galaýasymyz ýok. Meniň öz düzgünim bar-a – diýdi. Soňra barmagy bilen Gülnäziň burnunyň ujuna çalaja kakyp goýberdi-de, sözünüň üstüni ýetirdi: – Diňe sen şol düzgüne boýun sunman, gapyny kakman girýän.

Gülnätz Rejebiň boýnundan elini aýyrды-da, kese bakan boldy:

– Indi menem özgeleriň hataryna girmelimi?

Rejep Gülnäziň elinden tutup çekdi:

– Hany, öýkelemesene. Degişýän-how, öz kabinetiň-ä, nähili gireňde-de.

Şondan soň Gülnätz öýkesini ýazan bolup, sagadyna seretdi:

– Jaň kakylmagyna baş mint wagt galypdyr, öýlerine ýumuş tabşyraýyn okuwçylaryň. – Ol gapa tarap ýöräp barşyna Rejeba sowal berdi: – Agşam öýe bararsyň-a?

Rejep ýylgyryp baş atdy:

– Hökman, gowuja nahar bişireweri.

Rejep ýaňyja çykyp giden Gülnäzden başga zat kellesine gelmese-de, kimdir biri geläýse başlyga meňzäp oturmak, galyberse-de, «Rejep Amanoviç zähmtsöyer adam, gol gowşuryp oturan wagtyny görmersiň» diýdirmek üçin eline ruçkasyny aldy-da, žurnallaryň birini öňüne çekdi...

Rejep söz berşi ýaly, Gülnäziň kireýine ýasaýan howlusynyň jaňjagazynyň düwmejigini basdy. Kän mähetdel etmän, howlynnyň hojaýyny, mekdebiň partiýa guramasynyň sekretary Halida Ibragimowna gapyny açdy. Nirädir bir ýere şaýlanyp ýören Halida Ibragimowna Rejebi göreninden gujak gerip, şelaýynsyrady:

– 0-o, Rejep Amanoviç, hoş gördük. Geliň, giriberiň. – Ol Rejebi gujaklap diýen ýaly jaýa alyp barşyna: – Megerem, menden öň size buşlaýýan däldirler-le, gutlaýan, Rejep Amanoviç – diýdi.

Rejep birbada aňk-taňk bolup, soragly nazaryny partorga

gönükdirip ýylgyrdy:

– Men-ä düşünýän däldirin, Halida Ibragimowna?!

Halida Ibragimowna heniz Rejebiň hiç zatdan habarsyzlygyny bilende, şadyýan ýylgyrdy:

– Özümem aňyan-la düşünmejeginizi. Size dahylly bir hoş habar bolsa, buşlamak bagty meniň maňlaýyma ýazylypdyr-a.

Şol wagt eli kepgirli içki jaýdan çykan Gülnätz hem şadyýan seslendi:

– Ikinji bolubam men gutlaýandyrym, Rejep.

Halida Ibragimowna Gülnäze seredip «çüş-ş» edip barmagyny agzyna ýetirdi-de:

– A gyz, ýene diliňden sypdyraýma buşlugymyza bir zatjagaz eçilýänçä? – diýdi.

Rejep henizem gökden düşen ýaly bolup durşuna, bir-ä Gülnäziň, birem Halida Ibragimownanyň yüzüne seretdi:

– Näme bilen gutlaýanyzy bir aýdyň-a!

– Diňe bir gutlamagam däl, biz ony buşlaýasam. – Halida Ibragimowna Gülnäze seredip gözünü gypyp goýberdi: – Yöne siziň özüňiz aýdyň-da ilki, buşlugymyza näme berjeginizi.

Rejep ýeňsesini gaşady:

– Islän zadyňyzy bereýin. Aýtsaňyz bolýa çaltrak.

Halida Ibragimowna ýeňillik bilen pyrlanyp ýörşüne ellerini daldalatdy:

– Yo-ok, munyňyz bolanok, Rejep Amanoviç. Anyk bir zadyň adyny tutuň.

Rejep biraz pikirlenen bolup durdy-da:

– Heriňize bir gap fransuz duhisi – diýdi.

– O-o, ine bu bolýar, ýoldaş direktor.

Rejep begenç hem-de geň galmak duýgusy bilen partorga seretdi:

– O nähili men direktor bolýamyşym?

– Aňyrsy birki günden siz direktor-da, Rejep Amanoviç.

– A, öňki direktorymyz näme?

– Ony raýispolkomyň başlygynyň orunbasary edip geçirýärler.

Rejep begenjini gizlejegem bolup durman, çyny bilen ýylgyrdy:

– Siz bu zatlary haçan eşidip ýörsüniz, Halida Ibragimowna?

– Wiý, siziň habarynyz ýokmy, öylän men raýkomyň maslahatynda boldum-a. Şonda hut şäher Halk magaryfy bölümminiň müdürü Ýuriý

Nikolaýewiçiň özi turup aýtdy-da: «Eger häzirki direktory başga işe geçirjek bolsaňyz, onuň ýerine Rejep Amanoviçden amatly kandidatura ýok» diýip.

Rejebiň bilesigelijiliği artyp, gyssanmaçlyk bilen:

– Beýlekiler näme diýdiler? – diýdi.

Halida Ibragimowna jak-jaklap bir güldi-de, elini silkip goýberdi:

– Ah-heý, beýlekileriň demi çykarmy, birinjiniň özi «Men garşy däl» diýensoň.

Rejebiň şatlykdan ýaňa göwün guşy al-asmanda pelpelledi:

– Fransuz duhisiniň üstüne heriňize bir ýapon ýaglygynam goşýan.

Bu sözi eşiden Halida Ibragimownanyň ökjesi ýere degmedi:

– Rejep Amanoviç beýle joşansoň, menem biraz oturmasam bolmaz.

– Ol aşhana girip giden Gülnäziň yzyndan gygyrdy: – Gülnäz, a-ýu Gülnäz, saçagy taýýar etdiňmi?

Gülnäz aşhananyň gapysyndan ýarpy göwresini görkezip:

– Hemme zat taýýar, saçak size garaşýar – diýdi.

Üçüsü-de saçak başyna geçip biraz kellelerini sämedensoňlar, birdenkä Rejebiň ýadyna bir zat düşüp, Gülnäze yüzlendi:

– Gülnäz, hany telefony getirsene.

Onuň eýýäm nirä jaň etjek bolýanyny aňan Halida Ibragimowna Gülnäze «otur» diýen yşaraty edip, Rejebe seretdi:

– Rahmana jaň etjek bolýaňyzmy, Rejep Amanoviç?

Rejep elindäki bulguryny saçagyň bir gyrasynda goýdy-da:

– Onam begendireýin-dä – diýdi.

Halida Ibragimowna ýaşyna gelişmeyän näz bilen, süýükdirip gürledi:

– Gijä galdyňyz, Rejep Amanoviç.

– Eýýäm oňa-da habar edäýdiňizmi?

– Wiý, oňa-da buşlamal-a. – Ol degişmä salyp, torsarylán boldy: – Aý, ýone şol agaňyzdan söýünji beren-ä boljak däl öydýän, Rejep Amanoviç.

– O nämüçin, ýa begenmedimi?

– Wah, begenmesine begenýä-le, ýone maslahatda Ýuriý Nikolaýewiçiň aýdan sözlerini gaýtalap dur, habarym bar diýip. Häliden kän bir söze goşulman oturan Gülnäz syrly ýylgyrdy:

- Görýän welin, Ýuriý Nikolaýewiç sizdenem öňürdipdir öýdýän.
- Ýo-ok, öňürtmeli-hä däl ol. Men birinjiniň kabinetinden ilkinji bolup çykyşma, gönü garşydaky kabinete girip jaň etdim-ä.
- Bä-ä, şey diýseňiz-le. – Rejep nämäniň-nämedigine göz yetirip, bulgury eline aldy: – Aý, beýle bolsa, ertir özüne duşaýaryn. Siziň söýünjiňizi hökman alyp bererin.
- Goýaweriň. – Halida Ibragimowna iki elini daldaladyp güldi:
- Degişyän-ä men, Rejep Amanoviç.

Olar ýene-de biraz degişip-gülşüp oturansoňlar, Halida Ibragimowna görünümleri ýerine gijä galyp barýandygyny aýdyp, ýerinden galdy:

- Gülnäz siziň içiňizi gysdyrmaz-la, Rejep Amanoviç. Menem çalt geljek bolarlyn.

Rejep Gülnäziň boýnuna goluny saldy-da, özüne çekdi:

- Siz arkaýyn gidiberiň, Halida Ibragimowna. Biziň özümüz göreris günümizi.

Halida Ibragimowna gapydan çykjak ýaly etdi-de, birdenem yzyna gaňrylyp Rejebe ýüzlendi:

- Siz meni howlynyň gapysyna çenli ugradyp bilmersiňizmi, Rejep Amanoviç?!

Rejep aragyny gulkudyp goýberdi-de, laňña ýerinden galdy.

- Ol-a howlynyň gapisy eken, barjak ýeriňize-de eltip gaýdaryn, Halida Ibragimowna.

– Ýok, ýok, Rejep Amanoviç. Gülnäzi ýeke galdyryp bolmaz öýde. Olar tırkeşip howla çykansoňlar, Halida Ibragimowna oňa Bibiniň öz ýanyna arz edip gelendigini aýtdy. Ony eşidip Rejebiň keýpine sogan dograldy.

- Hä, ahyr şerraýlygyna başlapdyr-ow...

Onuň ýumrukrary gazap bilen düwüldi. Muny gören Halida Ibragimowna Rejebi köşesdirmäge çalyşdy:

- Siz hiç zady alada etmäň, Rejep Amanoviç. Men bar zady gül etdim. Şerraý gelniňizem hoş edip goýberdim.

– Bäh, häzirki momentde raýkoma-da baraýsa-ha, işimi görer-ow.

Halida Ibragimowna ynamly gürledi:

- Şonuň şu ýakynda hiç ýere barmajagyna men kepil geçýän. Aýtdym-a ýaňy minnetdar edip gaýtaranymy. Mende nä hoş söz

gytmy, Rejep Amanoviç. – Ol goňşularыndan ätiýäç edýän ýaly pessaýja güldi-de, sözünüň üstüni ýetirdi: – Bolsa-da gyrnak sizden-ä çekinýän eken, Rejep Amanoviç. «Mekdebe gelenimi duýduraýmaň!» diýip, baý ýalbarandyr-a görgüli.

Şu sözlerden soň Rejebiň jany biraz aram tapdy. Şonda-da ol:
– Hany, öye bir baraýyn bakaly, hepdeläp düşekden galmaý ýaly ederin, ganjygy – diýdi.

Onuň bu sözlerine Halida Ibragimowna ör-gökden geldi:

– Onyňyz bolmaz, Rejep Amanoviç. Beýtseňiz hem-ä meni masgara edersiňiz, hem öz işiňiziň bulaşmagy mümkün. Siz gaýtyp sesiňizi çykarmaň, ähli zadyň bellisi bolýanca.

Rejep sekuntlarça oýurganyp durdy-da:

– Bolýar, Halida Ibragimowna, siz mamla – diýdi.

Gürrüňi tamamladym eden Rejep partorgy ugradyp, yzyna geldi.

Onuň gelerine garaşyp duran Gülnätz näz-kereşme bilen Rejebiň boýnuna goluny saldy:

– Gaty kän eglendiň-le, meniň direktorym.

– Äý, işiň gürrüňidir-le – diýip, Rejep Gülnäziň ýaňagyna agzyny basdy.

– Wäk, dişleme oglan. – Gülnätz birgeňsi ýylgyryp Rejebiň ýüzüne bakdy: – Yz galdyraýma, ertir sapagym bardyr.

Rejep Gülnätzden ellerini aýyrdы-da, eşiklerini çykarmaga durdy:

– Häzir yz galmaý ýaly oýun oýnaýarys.

Olar birmeýdan dünýäni unudansoňlar, saçak başyna geçdiler.

Hemiše bolşy ýaly, ýene gürrüňleri aýlanyp-öwrülip Bibiniň üstünden syrykdy. Rejep soňky täzelikleri birin-birin Gülnäze habar berdi-de:

– Urmaga-da bahana galmadı indi, içigargalmyş – diýdi.

Onuň bu sözleri Gülnäziň myrryhyny tutdurdy. Ol tarsa ýerinden turup magnitafony toga çatdy-da, kassetalary dörüp ugrady:

– Urmaga bahana tapylýandyr-da, dözeňoksyň.

– Wah, bahana tapsam dözmecilik edemok-la. Ýa indi öldürip dynaýmasam...

Gülnätz gözleýän kassetasyny tapyp, Rejebe seretdi-de:

– Özün öldürme, Rejep. Onda ähli planymyz puja çykar – diýdi. Soňra magnitafony aýtdyryp goýberdi-de, sözünüň üstünü

ýetirdi:

– Nuryşkanyň şu kassetasynam bir diňläp gör, Rejep. Wäşi ýigidiň sesi jaýy görürere getirdi. Olaryň ikisem aýalyny urasy gelýän adamyň yrsaramasyny gulaklaryny ýapyryp diňlediler. Rejeb-ä Gülnätz magnitafony ölçürensoňam ep-esli wagtlap içini tutup güldi:

– Bäh, ökde eken-aý, zaňnar. Halys tupige dirände-de bir çykalga tapyp ýelmäýşin-aý oň.

Gülnätz süýnüp-sarkyp gelip, Rejebiň boýnundan akja gollaryny saldy:

– Bahana ýer goýmazam aýal bormy? Çynyň etseň bahana tapyljakdyr, görseň.

Rejep gülküden ýaşaran gözlerini süpürip durşuna:

– Şu gün aşsam ulanyp gorerin bu usuly – diýdi.

– Şeýt, ýöne öldüräýme birden. – Ol bulgurynyň düýbünde galan aragy jyňkydyp goýberdi-de, Rejebiň elinden tutup özüne çekdi:

– Onuňam jany demirden däldir. Ahyr öz-özüne kast etmäge mejbur bolar, nesip etse...

...Rejep daňdana golaý öýüne köwlendi. Içgiden mazaly ýetirendoň, suwsap dodaklary kepäp giden bolarly. Aýaklanmadık köşek ýaly bolup eýwana girişine bedreleriň duran čünküne yöneldi. Barşyna-da olaryň birinden ýapyşjak bolup, duran ýerinden agdardy. Duýdansyz şakyrdar uzak gije çirim etmän Rejebe garaşa-garaşa, ýaňy bir ırkilen Bibi tisginip gitdi. Hasyr-husur ýerinden galdy-da, atylyp daş çykdy. Ony görüp Rejebiň jyny atlandy. Elindäki kürüşgesini oňa garşı wazyrdadyp goýberdi. Suwsuz kürüşge diwardan asylan yüz görülyän aýnany kül etdi. Bibi «hiýh» edip ýakasyna elini ýetirdi-de, bir ädim yza çekildi.

– Rejep!..

– Merez. Meniň adymy tutmaga neneň het edip bilyäň, ä? – Kellesinde diňe bir pikir at çapýan Rejep hiç zada üns bermän, yrsaramaga başladı: – Sen, heley, bilgeşländen şu bedräni gaçar ýaly edip goýansyň, şeýlemi? Wah, sen heleyimi!.. – Ol dişlerini gyjyrdadyp, elini bokurdagyna ýetirdi: – Ine, şeýtmeli seni.

Äriniň bolsuna Bibiniň haýyatı göçdi. Sonda-da başardygynadan

gaňryşyna gaýtmazlyga çalyşdy:

- Rejep, döküleniniň zeleli ýok-la, häzirjek süpürip aýraryn özüm.
- Merez ederin, zäher ederin. Saňa suw bereýin-ä diýmez bi. Bilýän, häzirem meniň suwsuzlykdan ölmegimi dileg edýäniňi.
- Goýaweri, Rejep. Ýene iki bedre dolup dur-a suwdan. – Bibi ylgap baryp kürüşgäni ýerden galdyrda, ýuwup-arassalap beýleki bedreden adamsyna suw uzatdy. Rejep kürüşgäni eline alyp, dym-gyzyl görevçelerini aýalynyň gözüne dikdi:

– Seni edäýmelisi-hä bar-la şu wagt...

Ol bir demde suwy başyna çekip, boşan kürüşgäni aýalyna tarap zyňyp goýberdi-de, jaýa girip gitdi. Barşyna geýimlerini-de çykarmış, düşege özünü oklady. Bahana arap, aýalyny bu günem awundırmak pikiri oňa hiç ynjalyk bermedi. Eýlæk-beýlæk agdarylyp ýatyşyna, ahyr bogazyna zor saldy:

– Heley!..

Pola dökülen suwy aýryp ýören Bibi onuň çirkin sesine yüregine tyg sokulan ýaly, tisginip gitdi. Adamsyny ikilenç gygyrtman, gaşynda häzir boldy. Rejep aýalyny görüp çișdi:

- Haý, seniň bir... Bu wagta çenli näm edýäň daşarda?
- Dökülen suwy...
- Bes et! – Rejep dikeliп oturdy. – Men geýimlerim bilen ýatmalymy şeýdip, ä?
- Häzir çykararyn. – Bibi salymyny bermän onuň eşiklerini çykardy.
- Aýagymy ýuw!
- Bolýa, häzir... – Ol gidişinden gelşi tiz, legendir suw getirdi-de, adamsynyň aýaklaryny ýuwup berdi.

Ähli buýran işini aýalynyň ikilenç gaýtalatman, ýüzüni çytman ylgaşlap edip ýörşi Rejebiň myrryhyny tutdurdy. Gulagynda Gülnaziň «Bahana ýer goýmazam aýal bormy? Çynyň etseň bahana tapyljakdyr, görseň» diýen sözleri ýaňlandy.

Ol legendäki hapa suwy dökmek üçin ýerinden galan Bibiniň köýneginden batly çekdi:

– Dur!..

Legendäki suwuň ýarysy etegine dökülen Bibi gahary gelse-de, dyňzap gelen gözýaşyny saklamagy başardy:

- Näme?
 - Legendäki suwdan iç!
- Bibi onuň bir topalaň turuzjak bolup yrsarap oturanyny bilse-de, edil beýle hokga çykarar öýdüp gümanam etmändi. Şonuň üçin-de ol bir-ä legendäki hapa suwa, birem adamsynyň ýüzüne naýynjar seretdi:
- Rejep!..
- Rejep ýeke dyzyna galyp, ýumrugyny düwdi:
- Ah, seniň bir eneňi... Indi meniň gaňryşyma-da gaýdyp ugradyňmy?
- Bibi ýumrukdan gorkmady, ýöne daňdan ümüs-tamşynda goňşularyny örüzip, ile gep bolmakdan çekindi. Şonuň üçinem gözlerini ýumdy-da, legendäki suwa agzyny basdy:
- Boldumy, Rejep?
- Her näçe giňlige salsa-da, Bibini şu ýerde horluk basdy. Gözlerinden iki sany hünji togalanyp gaýtdy. «Gözýaşyň ýandak bilen süpür» diýjegini bilip durka, Bibi ony adamsyndan ýaşyrmagá çalyşdy.
- Ä-hä, dilem bitip ugrapdyr-ow, saňa. – Bu gezegem paltasy daşa degen Rejep indiki hokgasynyň pikirini edip, daş-töweregine ýaltaklady. Onuň nazary jaýyň töründäki üstüne ýorgan-düşek galdyrylan gyzyl şkafda eglendi:
 - Bar-eý, hol şkafyň aşagyna gir.
- Maşgalany dagatman saklamak üçin hemme zada kaýyl bolan Bibi sesinem çykarmady-da, hyk-çoklap pessejik şkafyň aşagyna sümüldi.
- Rejep tirsekläp ýatan ýerinden bir çilim otlandy-da, beterinden-beterine tutduryp ugrady:
- Güjük bolup üýr!
- Şkafyň aşagyndan incejik, naýynjar ses çykdy:
- Jöw, jöw, jöw...
 - Näme gürji güjüge meňzäp üýrýäň? Hany, gel-de meniň gaşymda otur.
- Bibi: «Gykylyk etmese bolýar, ahyr özi ýadap goýar-da» diýen pikir bilen onuň garşysyna gelip çökdi-de, indiki synaga garaşdy. Rejep mähetdel etmedi. Tüsseden owurdyny dolduryp, aýalynyň ýüzüne üfläp goýberdi-de:

– Hakyky türkmen itine, goňşymyzyň Alabaýyna meňzäp üýr – diýdi.

Bibiniň ýüzünde jany ýananyň ýylgyrşy peýda boldy:

– Hawf, hawf...

Mundan artyk yrsarap oturmagyň netijesizdigini duýup, şu pursada garaşyp oturan Rejep aýalynyň üstüne herreldi:

– Sen öz eýyäne üýrerçe kim bolupsyň, haram ganjyk.

Jaýdar çalnan şarpygyň zarbyna Bibiniň gözünden ot çykyp gitdi. Batly depgi bolsa ony iki bükdü. Ol içini tutup, hyrçyny dişläp ýatyşyna gygyrmazlyga çalşa-çalşa, ahyr essi aýlyp, özünden gitdi.

* * *

Rejebiň görkezýän görgüleri halys etinden ötüp, süňňune ornansoň, Bibi ýüregine daş baglady. Çülpeleriniň iň kiçisin-ä eline alyp, beýlekilerinem yzyna tirkäp pagtazarlygyň içi bilen ejesiniňkä tarap ýola düşdi. Hünigirýan aglap barşyna-da, ýolboýy pikir etdi: «Ýüz berermikä?». Öz sowalyna ýene özi jogap berdi: «Häý, bilmédim-de, ýüreginiň doňy çözüljek bolsa, çözülerce wagt geçd-ä».

Bibi ejesiniň yüz bererini islese-de, barybir, özünü günükärledi: «0wal başda gaçyp baran aýaklarymy capsan. Bilyän, ejemiň gözýasy tutandyr meni». Aňyrdan batly ýöräp gelen-de bolsa, girjegini-de, girmejegini-de bilmeyän ýaly, derwezeleriniň öňüne ýetende daş-töweregine ýaltaklady. Şol wagtam onuň gelenini aňan ýaly, Aýgül ejäniň özi daş çykaýdy. Ol birbada gözlerine ynanman, sadylla bolup durdy-da, onuň Bibidigini magat bilensoň, agzyndan ýalyn çabradyp ugrady:

– Nä ýüzüňe geldiň, haram tula?! Maslygyň gelen bolsa yüz paý gowy bolardy...

Bibi çydap durup bilmeli. Gözlerinden boýur-boýur ýaş döküp, ejesine tarap okduryldy:

– Eje-e!..

– Merez!.. – Aýgül eje ony itip goýberdi-de, birki ädim yza çekildi: – Ejeň ýadyňa düşdumi indi?

Bibiniň gulaklary gapylady. Ejesiniň agzynyň gymylidayanyny duýsa-da, hiç zat eşitmedi:

– Eje, öldür meni. Kes kellämi, eger-eger «wah» diýmäýin. O dünýe-bu dünýe razy bolaýyn senden, eje!

Ýaňy bir sönüp ugran peltesine ýag damdyrylana dönen Aýgül ejäniň eger-eger doňy çözülmeli. Goltugy bäbekli gyzynyň saçlaryndan tutup, südenekledip goýberdi:

– Gözüme görünme, saçы kesilen. Şu wagta çen görmän gezdim, ýene oňaryn olýänçäm.

Olaryň bolşuny häliden gorky bilen synlap duran çagalar yzan-da-çuwan aglaşyp başladylar. Bu galmagala işden ýadap gelip, günortan biraz ymyzganmak üçin jaýa giren Bibiniň iň uly agasy atylyp daş çykdy. Ol gelşine uýasyna alarylyp bir seretdi-de, goltugyna girip ejesini içerik äkitdi. Derwezäni açyp, gozakly motoryny alyp çykdy:

– Münüň!..

Bibi çülpelerini daşyna üýşürip durşuna näderini bilmän, alňasady. Şol wagtam agasynyň hemleli sesi gaýtalandy:

– Nä aňalyp dursuňyz, münüň diýyän men size!

Bibi alaçsyz, çagalarynyň elinden tutup motora mündi. Agasy motoryny tarladyp sesini çykarmış gelşine, Merediň howlusynyň gabadyna saklandy-da, motoryny ötürdi:

– Düşüň!..

Nämäniň-nämedigine indi düşünip galan Bibi sesini çykarmış çagalary bilen motordan düşdi. Agasy hil bir iş bitirjek ýaly, başyndaky kaskasyny çykaryp gozaga oklady-da, hiç kime seretmän azmly gürledi:

– Ýörüň!..

Bibi sesini çykarmış onuň yzyna düşdi.

Motoryň sesine günortanky ukusyndan oýanyp, daş çykan Merediň Bibiniň doganyna gözü düşende dili tutuldy. Bibiniň agasynyň bolşam ondan öwerlik bolmady:

– Bulara eýelik ediň. Indi şeýdip öye baraýsa, oňullyga garaşmasyn, Rejep – diýdi-de, yzyna öwrüldi.

Meret galpyldap durşuna «Ä, o, çay-su» diýyänçä motoryň gürrüldisi uzaklara siňip gitdi.

Meret motoryň sesi kesilenden soňam kän durdy aňalyp. Birhaýukdan özünü ele alansoň bolsa, lampa tapçana çökdi. Burçak-burçak bolup maňlaýyna ýygnanan deri eliniň tersi bilen

sylybam, inisine igendi:

– Edeniň bar bol-a, diýmäýin diýsem...

Ol Rejebe käýinip keýpden çykansoň ýerinden galdy-da, Bibä ýüzlendi:

– Ýör gelin, öýüňe bir baraly. – Meret gahar-gazaba münüp barsa-da bardy welin, öýünden inisini tapmady. Ol Bibä göwünlük bere-bere, ýene habar tutjagyny aýdyp, yzyna dolandy. Meret aýdyşy ýaly, gije bir çene barýança iki öýüň arasynda köpri ýasady. Ahyram gahar bilen:

– Indi bu gün gelmedigidir, eşek atalynyň. Hany göreli, näçe gün gezerkä öýüne köwlenmän – diýip, inisine käýine-käýine öýüne gaýtdy.

Gelýänini görendir-dä, ertesi günortanlyk Rejep öýe giren dessine Meredem išikde peýda boldy. Diýsi ýalam etdi, inisine käýine-käýine göwün solpusyndan çykdy. Hatda: «Indi gelniňe barmagyň batyraýsaň, kelläni soguraryn» hem diýdi, bir sözünde.

Gaýynagasy adamsyna igenýärkä Bibi soňky turjak topalaň ýatladı. Ýöne onda hiç hili gorky-da, şübhe-de döremedi: «Başa gelenini görübermeli bor-da» diýip, içini gepledip oňaýdy.

Geň zat, bu gezek Bibiniň garaşany çykmadı. Meret gidensoňam Rejep şol bir bolşuny üýtgetmän, ep-esli wagtlap oturdy-da, yüzünü çalaja galdyryp, ýuwaşja seslendi:

– Hany, maňa bir käse çáý ber.

Öz ýanyndan: «Gaýynagamyň käýyäniniň nepi degendir-ow» diýip oýlanan Bibi ylgaşlap gidip, çáý getirdi. Ýeňillik bilen saçagyň gapdalynda dünderilgi ýatan käsäni alyp, çáý guýdy-da adamsyna uzatdy:

– Me, ýaňyja demläp, basyryp goýupdym.

Rejep oňa ýagşydan-ýamandan hiç zat diýmän käsäni aldy-da, «şirp-şirp» edip çáý içmäge başlady.

Äpet tupan turmazyndan öňinçä dünýäni birdem asudalygyň gurşap alýanyny Bibi görgüli näbilsin?! Ol häzirem adamsynyň sesini çykarmış, käte bir çáý owurtlap ýatyşyny özüce ýordy: «Oýlanýar welin, ökünýär öýdýän. Çagalaram çagyrsam gowy bor häzir». Ol şeýle pikirler bilen ýerinden galdy-da, köçä tarap yüzünü öwrüp gygyrdy:

- A-ýu, Didar, gelin indi. Çay içiň kakaňyz bilenjik.
Rejep manysyz garaýyş bilen aýalyna seredip goýberdi-de,
uludan demini aldy:
– Degme, oýnabersinler.
- Bibi gaňryşyna gaýdaýmaýyn diýen içgepletme bilen, eýýäm
bärilige ýöräp ugran çagalaryna elini galgatdy:
– Baryň-uw onda, oýnaberň birsalyň.
- Onuň özi gelip saçagyň başyna geçdi-de, käsesine çay guýdy:
– Çagalar bilen bileje içsek gowy bordy?!
- Rejep aşak garap tirsekläp ýatyşyna biparh dillendi:
– Icer ýoreris...
- Birsalyň är-aýalyň hiçisinden ses çykman, hersi öz pikirine
berildi. Ahyram Rejep uludan bir ardynjyrap dikeldi-de,
aýalynyň ýüzüne ciňerildi:
– Meni gowy görýäniň cynyňmy?
- Bibi adamsynyň sowalynyň äheňini halamady:
– Ony näce gezek gaýtalamaly, Rejep?
- Rejebiň sesi kesgitli eşidildi:
– Eger gowy görýäniň cynyň bolsa, aýryl meniň ýolumdan.
- Bibiniň ýaňy owurtlan çayy bokurdagyna tegek bolan ýaly, hykga
damagy dolup, kynlyk bilen gürledi:
– Ýene şol heňiňe başladyň-ow.
– Ol heň-ä agam gelmän, Hudaý gelende-de dowam eder.
– Ýeri, onsoň men başymy alyp çykyp gitmelimi çagalarym bilen?
– Eger meni gowy görýäniň cynyň bolsa, eglenme. Çagalaryňam
alyп git... Başga ýol ýok, düşünýämiň?
– Hiç ýerigem gitmen, Rejep. – Birdenkä onuň göz öňünde
agzyndan ýalyn çabradyp, ejesi janlandı: – Başga ýol taparyn
özüm.
- Rejep geň galyjylyk bilen aýalynyň ýüzüne seretdi-de:
– O nähili ýol? – diýdi.
- Bibiniň jogaby gysgajykdan pert boldy:
– Ölüm!..
- Rejep aýalynyň bu sözüne aky ýylgyrdy:
– Sende gaýrat, ar-namys barmy oň ýaly?
– Seňkiçe-hä bardyr, aýalam bolsam.
- Gahary gelse-de, Rejep it ýylgyrşyny edip oňdy:

- Hany, subut et-dä onda.
- Eýýäm iki tarapyny deňläp, suw-sil bolup oturan Bibi janyýangyn gürledi:
 - Uksus bir tapaýyn häli, senem dynarsyň, menem.
 - Rejep göwnübır, ýassyga tirsek urdy:
 - Hökman uksus däl, özüni suwa gark edip öldürýän aýallaram bar-a.
 - Ölümden gorkamok, islešeň onam edäýerin.
- Piriminiň başa barjagyny aňan Rejep «ä-hä» diýip ýerinden galdy-da, gözýaşyny ýetişibildiginden ýaglygynyň çowuna süpürip oturan aýalyna ýüzlendi:
 - Meni söýyaniň üçin bir haýyşymy-da bitirjekmi, Bibi?
 - Aýt, naçaram bolsam namart däldirin seň ýaly.
 - Aýtsam, häzir suwa giden ýaly bolup iki bedräni äkit. Baraňsoň ilki bir bedräni suwdan dolduryp kanalyň raýyşyna çykar-da, ikinji bedräni dolduryp çykaňda raýyşdan dök suwy. Soňam typan bolup...
 - Hä-ä, yzyndan gorkýan diýsene?
 - Men hiç zatdanam gorkamok, Bibi. Ýone gowy görýaniň cyn bolsa, şeýt.
- Bibi az salym dymyp durdy-da, ýigrenç bilen adamsyna bakyp:
 - Aýaldanam ejiz ekeniň, Rejep. Bar, getir bedreleri – diýdi.
 - Dogrudyr, näme diýseň boýun, Bibi. Ýolumy açsaň bolýa meniň.
 - Rejep ýeňillik bilen iki bedräniň suwuny döküp, aýalynyň eline tutdurdy. Bibi bedrelere üns hem bermän ýerde goýdy-da, sojaý-sojaý iň soňky gezek körpeje gyzjagazyny emdirmäge durdy:
 - Ýone çagalary hor edäýseň, görümde dik oturyp gargaryn... Rejep ony çaltrak ugradyp bilse razy...
 - Arkaýyn bolaý – diýdi.
- Bibi bedrelerini göterip barşyna, hiç zatdan habarsyz, köcäniň gyrasyna dökülen çägäniň üstünde oýnap oturan ogullaryny-da bagryna basa-basa ogşady. Ejesiniň bolşuna özüce düşünen Didarjyk ýumrukylaryny düwdi:
 - Kakam suw getir diýip urdumy, eje?
 - Wiý, uranok, balam. Şonda-da getirmel-ä suwy...
- Ol mundan artyk ogullarynyň ýanynda eglense aýagynyň ysgyny

gaçyp, lampa oturjagyny aňdy-da, gaty-gaty ýöräp gaýralygyna – kanala tarap gitdi.

Bibi ýeňsesine seretmän ýöräp barşyna kanalyň belent raýyşyna çykdy. Gowaçalaryň suwa ýakylýan döwri bolansoň, lemmer-lemmer bolup towlanyp akýan mele suwa kän bir ünsem bermän, Rejebiň aýdyşy ýaly, bedreleriniň birini alyp kert raýyşdan aşak indi. Kän eglenmän, ony suwdan dolduryp ýokary çykardı.

Şol wagt onuň nazary gujagynada kiçi gyzyny göterip, jaýyň kölegesinde özüne tarap seredip duran Rejepdir dünýäni unudyp oýna gyzan çagalaryna kaklyşdy. Ýene sanalgyja minutdan eziz balalarynyň ejesiz galjagy aňyna doldy. Bibiniň ýüregi jyzlap, başy aýlanyp gitdi. Gulagyna çagalarynyň: «Eje-e, gitme!» diýşip, hor bolup gygyryşýan sesleri eşidilen ýaly duýuldy. Häliden birhaýuk seňseläne dönen Bibi şol sese özüne geldi-de, suwdan doly bedresinem unudyp, balalaryna tarap okduryldy. Onuň eňip gelşini gören Rejep gazap bilen dişlerini gyjyrdatdy-da, eýwana girip gitdi. Sähel salymdan her gujagyna bir oglunu alyp yzyndan giren aýalyna ary köýen ýaly alarylyp seretdi-de:

– Hä, bognuň ysmadymy? – diýdi.

Bibi onuň gyjalatyna ähmiýetem bermän, oguljyklaryny taýly gezek ogşady:

– Özüme kast edip şujagaşlary ýetim goýasym gelmedi, Rejep.

– Beýle bolsa, özüm öldüräýerin indi.

Bibi çagajyklarynyň başjagazlaryny syrap durşuna boýnuny burup özelendi:

– Şulara rehmiň gelsin, Rejep. Goýaly indi şu gürrüňleri!

– Goýaýmarys bellisi bolýança. – Rejep gözlerini apbasy ýaly edişip, gorky bilen seredip duran çagalaryna azgyryldy:

– Siz näme öwelişip dursuňyz? Baryň, oýnap geliň.

Çagalar gitmejek bolup, birbada ýaýdanyşyp dursalar-da, Rejebiň gapdalynda ýatan kerpiç bölegini eline alanyny görüp, ýazzyny berdiler. Beýle-beýle gykylyklary göre-göre gelýändiklerindenmi, nämemi, derrewem oýna gyzygyp, bar zady unutdylar.

Adamsynyň ýarty kerpiç alyp çagalaryna azgyrylyşy Bibä özi urlandakylardan agyr degdi. Sonuň üçinem ol bosagada oturan

Rejeba seredip:

– Zährelerini ýardyň-la çagalaryň. Olarda näme günä bar? – diýdi.

Rejep gözleriniň agyny köpeldip, sesine bat berdi:

– Şolaram syrtyňdan dik gaçan ýaly-da seniň. Görsem jynym atlanýa...

– Beý diýip olara-da azar berjek bolma. Näme etseň, maňa et.

– Saňa edilmedik zat galдыmy ölümden başga. Indi seniň diňe ýoguňa ýanmaly dynjak bolsaň.

– Rejep! – Gözünden boýur-boýur ýaş syrygýandygyna garamazdan, Bibiniň sözi aýgytly çykdy: – Halys sabyr käsäm pürepürlendi. Çydap bilemok mundan artyk. Öldür, öldürýän bolsaň. Irdim men şu durmuşdan, irdimm-m!..

– Hol paltany al bärík...

Çalaja titreyän ellerini palta ýetirjek bolup egilende, Bibiniň başy aýlanyp, gözüniň alny garaňkyrap gitdi. Ol bir eli bilen tapçandan ýapışyp durşuna, az salymdan başyny galdyrdy. Paltany adamsyna bermek üçin ýeňsesine öwrülende bolsa, «hiýh» edip ýuwaşja içini çekdi-de, tasdanam wägiripdi. Neneň şeýtmesin, ýaňyja Rejebiň oturan ýerinde jynmy, arwahmy bir näbelli mahluk aşak bakyp otyrka. «Toba, toba, öz gözleriň bilen görmeseň dagy ynanar ýalam däl». Şeýle pikirler aňyna gelen Bibi birbada tisginen hem bolsa, derrew gorky-ürkini unutdy. Beýnisinde diňe bir pikir at çapdy: «Bu gorkunç jandaryň hökman ýoguna ýamak gerek. Ýogsam ol azar ýamanyny berer çagalara-da». Bibi şeýle içgepletmeler bilen gözüne görünüyän jandara ýakynlaşdy. Näbelli mahluggyň welin piňine-de däl, şol aşak bakyp oturşy, gymylداýynam diýenok. «Goý, butnamasyn. Mümkün, gül ýaly günümüzizi bulan şeýtandır bi». Bibi mundan artyk çydap bilmän, gazap bilen paltasyny galdyrdy...

* * *

Ýeriň astynda ýylan gäwüşese, ilden öň bilyän Annagül anten bu gezegem ahmal galmadı. Sähel salymda hemmeleriň ýüregine wehim salyp, «Gulak eşidenini göz görmesin» diýdiren aýy habar tutuş oba doldy.

Eýýäm hiç kim üçin täzelik dälem bolsa, däbe görä Kadır şumça-da iş tapyldy. Ol obanyň ähli gam-gussalaryny bir gysym göwresinde jemlän ýaly, garört ýüzünü ýerden galdyrman, öýme-öý girip ugrady:

– Rejep pahyr kaza gidipdir, eşidişiň...

* * *

– Ýeriňizden turuň, sud gelýär!

Zaly dolduryp oturan mähelle gürre ýerinden galdy. Hemmeleriň bilesigeliji nazary münbere ýetip gelýän sudýa gönükdı. Adamlaryň çaltrak onuň çykaran hökümini bilesleri gelip, içlerini it ýyrtýandygy mese-mälim duýlup dur. Emma önem beýle-beýle işiň telimsini başyndan geçirilenligi üçinmi ýa öz häsiýetimi, garaz, diňe sudýa howlukýana çalym edenok. Ol apaň-apaň basyp gelşine kiçeňräk münbere çykdy-da, jübüsinden äýnegini alyp dakyndy. «0kap başlajag-ow» diýip pikir eden mähelläniň üstüne suw sepilene dönüp, hemmeler durşy bilen gulaga öwrüldi. Ýöne birbada olaryň garaşany çykmady. Içiňiz ýansyn diýýän ýaly, sudýa ýaňja gözüne dakyanan äýnegini aýryp, gapdalyndaky bulgurdan birki ýola suw owurtlady. Gapdala eglibräk batly ardynjyrabam bokurdagyny arçady. Diňe şondan soň äýnegini täzeden gulagyna ildirdi-de, ýognasdan gelen üýtgesik bir labyz bilen hökümi okap başlady:

– ...Sud edilýän Bibi Amanowa bilkastlaýyn adam öldürenligi üçin günäli bilnip, Türkmenistan SSR-niň Jenaýat kodeksiniň 107-nji maddasy esasynda ýedi ýyl azatlykdan mahrum edilýär...

Zalda hyşy-wuşy artyp ugrady. Kimdir bir-ä hökümden nägiledigini gygyrybam aýtdy. Emma sudýa o zatlara ähmiýetem bermän, äýnegini aýryp jübüsine saldy-da, sözünüň üstünü ýetirdi:

– Eger-de sud edilýän özüne berlen jeza çäresi bilen ylalaşmaýan bolsa, on günüň dowamynda ýokary sudlara arz edip biler.

...Arz edildi.

(Soňy).

Fewral-may, 1990 ý.

Döwran AGALYYEW.

Powestler